

**TO ÅR
PÅ
TAKET**

Forord

I 2015 er antallet barnehager med oppholdsarealer og utearealer på tak i København så høyt at det er på tide å se etter erfaringer som er gjort og nedskrevet fra denne form for fysisk tilrettelegging av barnehagen. Planene for barnehager på tak ligger også klare i Stockholm. Høsten 2014 avholdt vi en mini-rundbordskonferanse i København, hvor den utviklingen vi nå kunne spore ble diskutert. Vi var en litene gruppe forskere innenfor arkitektur, landskapsarkitektur, pedagogikk og miljøpsykologi, fra SLU og AHO. Innlegg fra prosjektet: *Hverdagsliv i nybygget og nyrenoveret dagtilbud* samt befaringer i København var del av konferansen. I den forbindelse dukket det opp et stort behov for å søke verdifull viten og refleksjoner gjort tidligere. Arealknappheten i våre store byer presser frem nye forslag, nye løsninger og pedagogiske utfordringer.

I 1992 ble det utarbeidet en erfaringsrapport fra barnehagen SORIA MORIA i Trondheim. Man var opptatt av å få frem kunnskap fra denne spesielle barnehagen som både var en bedriftsbarnehage og en barnehage plassert på taket, på toppen av et kontorbygg.

Rapporten som her foreligger i en ny utgave lå gjemt i et skap i den nå fraflyttede barnehagen frem til nå. Men de refleksjoner som er nedfelt er i dagens lys meget verdifulle. Her er sikkerhet, pedagogisk tilrettelegging og hverdagslivet på den lille tre-avdelings barnehagen beskrevet. Ønsket om å gjøre erfaringene fra SORIA MORIA i Trondheim allment tilgjengelige for pedagoger, planleggere og forskere innen for barneinstitusjonsområdet ligger her i denne annen utgave.

Hanne Wilhjelm

Innledning

I denne rapporten har jeg forsøkt å gi et inntrykk av det som er spesielt ved Soria Moria barnehage – den første barnehagen i landet med beliggenhet på taket.

Rapporten er ment som en vurdering av dette forsøksprosjektet, samtidig som jeg håper den vil sikre at eventuelle fremtidige prosjekter blir preget av gode holdninger til viktige detaljer.

Jeg har invitert både byggherren, arkitekten, foreldre og leietaker til og uttale seg, og flere har benyttet seg av denne anledningen.

Kristin Eimhjellen

Styrer

Innhold

Barnehagen	5
Det innendørs arealet	5
Vinduer	
Trapper og heis	
Valg av byggematerialer og løsninger	5
Utelekeplassen	6
Sikring	
Overflate og drenering	
Noen enkle ideer til lekeplassen	
Disponering av vår lekeplass	8
Lekeapparatene	
Valg av leker og utstyr	
Beplantning	9
Vær og vind	
Industri og utslipp	10
Nærmiljøet	10
Uteleken på taket	11
Holdninger	
Pedagogisk planlegging	12
Turer	12
Tegninger - Fig I, II, III og IV	13
Arkitektens kommentar	18
<i>Sigbjørn Berstad</i>	
Sikkerhet og evakuering	19
<i>Oddgeir Øyen</i>	
Sikring	
Evakuering	
Barnehagen på arbeidsplassen ... taket	21
<i>Hildegun Vågå</i>	
Bedriftsbarnehagen	
Flere takbarnehager	24
<i>Kristin Eimhjellen</i>	
Forfatterne	25

BARNEHAGEN

Kristin Eimhjellen

Soria Moria er en tre-avdelings personal-barnehage drevet av RadmannService a/s. Plassene i barnehagen disponeres av leietakeren av kontorbygget. Barnehagen har ialt plass til 36 barn i alderen 0-7 år og halvparten av barna kan være under 3 år.

Hver avdeling har førskolelærer / avdelingsleder og to assistenter. Barnehagen har styrer i full stilling.

Det innendørs arealet

Det ligger ikke innenfor denne rapporten å kommentere det innendørs arealet. Behovene her kan sidestilles med en barnehage på bakken, men jeg har likevel noen få kommentarer.

Vinduene

Vinduene må sikres mot å kunne åpnes helt. Et åpent vindu i 4. etg er en helt annen sak enn et åpent vindu på bakkenivå. Vinduene trenger bare å kunne åpnes i luftestilling til daglig og videre kunne åpnes med spesielt verktøy for rengjøring og vedlikehold.

Trapper og heis

Trapper og heis må sikres på en måte som gjør at barna ikke har tilgang uten voksne. Det beste er om både heis og trappeløp er trukket ut av barnehagen og skjermes med dører. Hos oss er dørene ut til trappeløpene låst og kan bare åpnes med et datakort som alle voksne bærer. Heisen kan også bare opereres med datakort, men den ender opp sentralt i barnehagen og krever en viss påpasselighet fra personalet når folk kommer og går.

Valg av byggematerialer og løsninger

Barnehagen vår er oppført i de samme materialene og er tilkoblet det samme ventilasjons- og oppvarmingsanlegget som kontorbygget forøvrig.

Interiøret er lyst, luftig og inbydende, men pga. mange harde materialer har vi støyproblemer i flere rom, og betonggulvene oppleves som harde og kalde når teppebelegget (som ligger i kontorfløyene) ble erstattet med vinylbelegg.

Det er viktig å vurdere nøye barnehagens særskilte behov i planleggingsfasen og være klar over at de kan være helt forskjellige fra kontorarealene. Støydemping, tilpasset oppvarming, krav til ventilasjon og vennlige gulv kan være avgjørende for at arealene skal fungere i barnehagesammenheng.

Utelekeplassen

Utelekeplassen vår ligger også på taket i 4 etg. Og det er dette som virkelig er spesielt med barnehagen. Totalt er takarealet hvor lekeplassen ligger ca. 1 mål stort. Midt på plassen står imidlertid et teknisk bygg som opptar en del av plassen, slik at barna har til disposisjon et areal som ligger litt under den anbefalte normen for utearealer i barnehagen.

Sikring

Det er mange involverte og utenforstående, som har hatt bekymringer knyttet til at uteleplassen er på taket. Mange har stilt seg tvilende til om det er mulig å få til en forsvarlig inngjerding når barn skal boltre seg fire etasjer over bakkenivå. Personalet og foreldrene brukte også litt tid på å bli fortrolige med situasjonen, men etter en ekstra runde med tetting av åpninger i gjerdet og en periode med skjerpet årvåkenhet i uteleken, normaliserte situasjonen seg.

Selv om tilliten til utemiljøet nå er etablert, har det vært viktig å ta hensyn til den frykten enkelte, særlig foreldrene til de eldste barna, kan føle ved å la barna leke ute på et tak.

Det kan være et poeng å utforme gjerdet slik at det i tillegg til å *være* sikkert for barna, også gir et overbevisende inntrykk av å være det. Den tryggheten personalet og foreldrene da føler vil hindre for stor eller unødig fokusering på gjerdet, og dermed være med på å minske faren ytterligere.

Litt av høydefølelsen på lekeplassen vår elimineres av at gjerdet er flyttet litt inn på taket. På utsiden strekker det seg en bred gesims, eller det er satt opp plantekasser med prydbusker. Dermed kan vi ikke stå og se direkte ned på bakken, men flytter blikket automatisk lenger ut i omgivelsene. Den nærmeste skogkledde kollen, Rotvollskogen, reiser seg i tillegg litt opp fra terrenget rundt, og er med på å minske følelsen avstand til bakken.

Gjerdet rundt plassen er to meter høyt og består delvis av en lav brystning med store plexiglassruter i stålrammer, og delvis av et vertikalt stålstakitt kledd med plexiglass på innsiden. Gjerdet gir altså muligheter for utsyn hele veien rundt i en høyde som passer for også de minste barna. Dette at barna kan stå innenfor og se ut, tror jeg er den viktigste årsaken til at gjerdet oppleves som sikkert. Store og små kan stå og se når toget fløyter forbi, eller brannbilen uler av gårde og har aldri brukt sine ferdigheter på å utfordre gjerdet.

Noe som imidlertid ikke representerer noen sikkerhetsrisiko for oss på taket, men som allikevel har voldt oss en del problemer, er et 10 cm bredt åpent felt under stålrammene som holder plexiglassrutene. Åpningen mellom muren og rutene over er stor nok til at ungene kan slippe ut steiner, spader eller plankebiter, og glede seg over å se at de forsvinner over kanten. Selv små gjenstander kan gjøre stor skade på

både folk og biler når de faller fra 4. etg. Slike åpninger innenfor barnas rekkevidde, bør for enhver pris unngås.

Overflate og drenering

Som arkitekten også kommenterer er lekeplassen vår helt flat med asfalt som dekke. Dekket må være helt tett for å hindre lekkasjer til underetagen, og avløpssystemet må føre overflatevannet bort.

Hos oss er lekearealet delt opp med store trelemmer i trykk-impregnert materiale, og under alle lekeapparatene er den påbudte sikkerhets-sanden erstattet med 4 cm tykke gummifliser, som skal beskytte barna ved eventuelle fall. Gummiflisene fungerer godt som underlag rundt lekeapparatene, og sammen med trelemmene deler de opp lekearealet i områder med forskjellig bruksverdi, men alt i alt gir det ikke særlig stor variasjon i overflaten.

Arkitekten hadde et ønske om å variere overflaten ytterligere, og illudere terreng, men ble stoppet av at taket ikke tålte den ekstra vekten. Vi kunne også gjerne ønsket oss større variasjon i terrenget, som igjen ville utvidet lekemulighetene og de motoriske utfordringene for barna. Vektlegging av variasjon og etterligning av terreng i underlaget på taket, ville ha vært et viktig skritt i retning av å gjøre plassen mere velegnet som leke- og oppholdsareal for barn.

Noen enkle ideer til lekeplassen

Forhøyninger og ujevnheter som utfordring til motorikk og balanse. Små og store stener kan bla felles ned i underlaget eller legges ut for å danne steinrøyser.

Fordypninger hvor regnvann kan samle seg savner vi også. Vann er en meget viktig del av sankasseleken og barna har stor glede av å finne og samle inn vann til leken sin.

En eller flere store kuler eller en forhøyninger er alt de minste barna trenger for kunne ake om vinteren, sykle eller løpe over om sommeren eller erobre og forsvare som en «festning» i rolleleken.

En gressmatte å gå barbent i, eller slenge seg nedpå, er vel det vi savner aller mest. Vi vil forsøke å legge ut gress på et beskyttet område nå i vår, og har store forventninger til om det vil lykkes.

Plantekar kan også felles ned i underlaget, slik at blomsterbed og busker stikker opp av bakken på en naturlig måte.

Uoversiktligheit er bra for barnas lek, de liker å stikke seg vekk og finne en plass hvor leken ikke blir forstyrret av andre. Kroker, huler og gjemmesteder kan skapes på mange måter, blant annet med beplantning.

Disponering av vår lekeplass

Det tekniske bygget som ligger midt på vår lekeplass tar opp en del av arealet, men til gjengjeld skaper det litt uoversiktligheit på plassen. Det er umulig å se alt som foregår fra et ståsted, og dette har både barn og voksne lært å sette pris på.

Sandkassene er alltid fulle av unger, særlig den store som er sentralt plassert mellom lekeapparatene. Sandkasseleken fungerer nesten like fint på taket som på bakken, spesielt når det er tilgang på nok vann. Barna henter vann i avløpsrennene, der blir det alltid stående litt vann når det regner. Risten kan løftes av og vannet kan øses ut. Det vi imidlertid må være påpasselig med, er at det ikke kommer for mye sand på avveie, slik at det føres ned i avløpet og skaper problemer.

Det er satt av plass til en sykkelbane rundt hele plassen, og i tillegg har vi holdt av en åpen plass til ballspill, paradisi, regleleker eller annen plasskrevende aktivitet.

Lekeplassen har to uteboder til å oppbevare leker og utstyr. Det er i tillegg flere overbygde *lysthus* som ligger langs gjerdet blnt annet er innredet til snekkerkrok og butikk. Innholdet i disse avlukkene kan varieres etter hva leken trenger, men vi opplever inndelingen i små avdelinger/møteplasser som positiv for uteleken.

Lekeapparatene

Lekeapparatene våre er tegnet av arkitekten og bygget av elever ved snekkerlinja ved Malvik Videregående skole. Huske, klatrenett, sklie og vippedyr er kjøpt inn gjennom Claussen og Heyerdal A/S.

Lekeapparatene er solide og pent utformet, men vi jobber stadig med å få lagt inn flere og varierte lekefunksjoner. Når man velger utstyr til en lekeplas på taket, må man ha i tankene at plassen ikke gir noe gratis - alle utfordringer må skapes. Vår erfaring er at naturmaterialer som store greiner, røtter, stammer, steiner osv myker opp i et "kunstig" miljø og er populære leker i tillegg til de tradisjonelle lekeapparatene.

Valg av leker og utstyr

Flat som den er, er lekeplassen vår ideell for sykling, traller og tilhengere. Dette har vi tatt konsekvensen av og kjøpt inn mange sykler.

Vi ønsket å ha så mange sykler at konflikten om dem ble redusert til et minimum, og at barna heller forlater sykkelen til fordel for annen lek. Dette har vi stort sett lykkes med, men vi ser i ettertid at variasjonen i syklene kunne vært større, sykler med plass til flere barn og med spesialfunksjoner, integreres lettere i rolleken.

Vi må som nevnt være forsiktig med å få for mye sand i avløpet, derfor har vi ikke kjøpt trillebårer til barna. Vi har derimot mange små og store koster slik at vi kan koste sammen sanden og spa den opp i sandkassen igjen.

Kasser som kan stables oppå hverandre, løse stiger og andre ting som kan transporteres rundt for å klatre på, har vi naturlig nok heller ikke på lekeplassen. Barna skal ikke klatre så høyt opp før det 2 m høye gjerdet synes alt for lavt.

Tunge baller, f.eks. fotball, har vi også holdt oss unna. Den kan lett få så stor fart at den går over gjerdet og hvis den treffer noe eller noen på bakken kan den gjøre stor skade. Ellers har lekeplassen vår tradisjonelle uteleker slik vi ser det i alle barnehager. Noe har vi kjøpt, og noe har vi laget selv.

Beplantning

Busker, trær og blomster skaper utvilsomt trivsel, og i et kunstig miljø som vårt er det et helt nødvendig innslag. Mulighetene er mange hvis man tar hensyn til vekten allerede i planleggingsfasen. Taket må være dimensjonert til å tåle vekten av store plantekar, sand, steiner og et kunstig kuppert terreng. Beplantning kan brukes som oppdeling og avskjerming på lekeplassen.

Når busker og trær vokser til, skapes gjemmesteder, intimitet og den nødvendige uoversiktligheten. På lekeplassen på taket vil ingen utenforstående komme til å ødelegge det man planter, så plantestell, bærbusker, drivhus og kjøkkenhage kan utnyttes som en særegen og verdifull beskjeftigelse for barn og voksne.

Beplantningen kan også ha skjermende virkning for sola om sommeren. Oppvarmingen av plassen vår er spesiell pga det svarte asfaltdekket, og vi tenger skyggefulle plasser å trekke oss tilbake til. Vi liker å tenke på lekeplassen vår som en hage, selv om beplantningen er begrenset – vi har bærbusker, syriner, rosebusker, klatrekaprifol og sommerblomster i kurver og blomsterkasser. Vi kunne ha ønsket at beplantningen på taket hadde vært så variert og omfattende at barna kunne oppleve årstids-forandringen fra vinter til vår og fra sommer til høst.

Vær og vind

Vår erfaring er at vi ikke har vært mer utsatt for vær og vind her oppe på taket enn vi ville ha vært på bakken. Vi kan telle på en hånd de dagene vi ikke har vært ute pga dålig vær, likevel har det vært nødvendig å forankre det største leketårnet til det tekniske bygget for at det ikke skulle blåse bort.

Det kan være viktigere å tenke på nok solskjerming. Oppvarmingen av asfalten kan gi intens varme på solrike dager og det høye gjerdet holder den oppvarmede luften fanget. Beplantning, gress, espalier og overbygde partier gir skyggefulle tillholdssteder.

På taket vårt ligger det snø om vinteren like lenge som på bakken, og det er vi utrolig glad for. Det gir en kjærkommen avveksling for barna, og uteleken får et annet innhold i noen måneder. Taket hadde vært et fattigere sted og leke hvis oppvarmingen fra etasjen under hadde smeltet bort snøen.

Industri og utslipp

Fra lekeplassen virker plasseringen av bygget riktig landlig. Utsikten viser skogkledde koller og et vidt utsyn utover fjorden, men i ryggen har vi et industriområde med Elkem Rockwool som nærmeste nabo. Utslippene fra fabrikkene er betydelig redusert bare på den korte tiden vi har vært her, men når været er tungt og fuktig og vinden kommer fra vest, legger utslippene seg over lekeplassen. Den 40 m høye pipa skal holde røyken over hustakene på bebyggelsen rundt, men det er nettopp på taket vi befinner oss.

Innholdet av giftstoffer har vært til vurdering ved SINTEF, og konklusjonen er at barnehagen ikke behøver å ta noen generelle forholdsregler på dager hvor røyken driver over plassen. Utslippsverdiene ligger stort sett godt innenfor administrativ norm, men det kan være lurt å være oppmerksom i forhold til barn med astma eller allergier. Utslipp fra selve bygget, ventilasjon og avsug er også planlagt slik at det ligger lengst mulig bort fra barnehagen og utelekeplassen.

Nærmiljøet

Vi har utvilsomt mye å hente i nærmiljøet rundt barnehagen. (Se fig IV) Mulighetene for utflukter er mange og varierte innenfor en spasertur på 15-20 min. Vi har Oust gård med bærhage, potetåker og dyr, Rotvollskogen og Fykhaugen som er skogkledte koller mellom dyrket mark, Leangen gård med nydelig parkanlegg, Leangen travbane og ikke minst Leangen-fjæra. Bygget er riktignok omkranset av trafikkerte veier på alle kanter, men der hvor det er bygget gangveier kan vi ferdes trygt. Et farlig veistykke hindrer oss i gjennomføre utflukter til Rotvollskogen og Qust gård så ofte som vi vil, men vi opplever omgivelsene våre som en rik og uunnværlig ressurs.

Uteleken på taket

Ved oppstarten av barnehagen var det som nevnt en del spenning knyttet til lekeplassen på taket. Personalet var veldig engasjert i hvordan dette skulle fungere. Når fokuset på sikkerheten avtok var det ikke fritt for at vi merket savnet av både bier, ugress og løvetann den første våren. Deretter begynte vi fokuserte på mulighetene som plassen tross alt hadde, og vi laget en plan over hvordan vi ville at den skulle se ut på sikt. Gjennom dugnader og relativt små investeringer har plassen utviklet seg til et funksjonelt uteområde. De viktigste endringene har jeg allerede vært innom i den foregående beskrivelsen av lekeplassen.

Holdninger

Vår felles holdning til gjerdet rundt plassen var det første vi diskuterte. Vi kom frem til at den beste strategien var å ha minst mulig fokus på gjerdet. Vi voksne stolte på at gjerdet var sikkert nok, og valgte å behandle det med en avslappet selvfølgelighet uten å komme med restriksjoner og formaninger. Dette har virket etter hensikten, ungene viser liten interesse for gjerdet og betrakter det ikke som en

utfordring å forsere det. De springer bort og titter ut hvis de hører at det foregår noe spesielt, men ellers ligger lekeinteressen og mulighetene i lekeapparater og materiell inne på plassen.

Fordi ingen kan garantere at ikke et barn i en gitt situasjon kan komme seg over gjerdet, er barna aldri på lekeplassen uten tilsyn av voksne. De voksnes rolle i uteleken er heller aldri preget av patruljering langs gjerdet, de har en viktigere rolle i å sørge for at barna har spennende ting å holde på med og er opptatt i lek og aktivitet inne på lekeplassen.

Noe av den samme holdningen ligger til grunn for å velge bort leker som på vår lekeplass ville medført forbud og restriksjoner. Vi ønsker at det vi omgir oss med av materiell på lekeplassen skal kunne brukes i fantasiens og utforskningens tjeneste, og være forbundet med oppfordringer og oppmuntring.

Når det gjelder å tilfredsstille barnas fantasi og utforskertrang, er det ganske utakknemlig forhold her på taket. Hva vi enn gjør, greier vi ikke å erstatte naturen. Vi vil alltid mangle noen av de elementene som finnes i naturen og som inspirerer ungene til lek. Det beste vi kan gjøre er å dra med oss naturmaterialer, skrot og rot opp på taket og la dette ligge tilgjengelig slik at det kan komme til nytte i leken. Vi kan også hente et mangfold av rariteter som ikke finnes i naturen, men som også kan gi verdifull inspirasjon til barnas aktivitet.

Pedagogisk planlegging

I en barnehage full av sprelske barn og interesserte voksne kan man drive med så mye rart, ja faktisk så mye, at det er nødvendig å velge bort noe. Her kommer vår evne til å se muligheten med *vår* barnehage inn. Hvis vi likevel må velge og prioritere, så kan vi sørge for at vi utnytter de ressursene og mulighetene vi faktisk har, og tenke at vi gjennom dette kan skape en egen identitet rundt vår barnehage.

Våre fordeler/ressurser er:

- Tilknytning til foreldrenes arbeidssted, felles hverdag, positive foreldre.
- En beskyttet lekeplass hvor ingen kan ødelegge det vi lager eller det som gror.
- Varierte utfluktsmuligheter i nærmiljøet og tilgang på skog og fjære.
- En positiv og engasjert personalgruppe som ser mulighetene.
- Positiv innstilling og god støtte fra bedriften.
- Med disse rammene kan vi tilby barna et allsidig og fullverdig barnehagetilbud.

I større grad enn i andre barnehager, må personalet hos oss være ansvarlige for at utemiljøet skal inspirere til lek. Vi må være med på å skape litt forandring fra den ene årstiden til den andre, og vi må sørge for en viss utskiftning og ny tilgang på småting som kan utvikle leken.

Vi ser en tendens til at uteleken slik som inneleken, domineres av rollelek. Vi har naturlig nok mindre av den type lek / aktivitet hvor fysisk utfoldelse og motorisk mestring står sentralt. Derfor er det viktig for oss at barna mestrer de sosiale utfordringene som ligger i det å mestre rolleleken og sørge for at de har de nødvendige rekvisittene. Anledning til allsidig fysisk utfoldelse får barna delvis på lekeplassen, i gymtimene som vi arrangerer i *Rotunden*, på aketurer og selvfølgelig på turer i skog og mark.

Turer

Turer i nærmiljøet er en selvfølge for oss som til daglig oppholder oss på taket. Avdelingene har faste turdager, men det hender like gjerne at ideen til en tur oppstår spontant fordi det er pent vær, eller fordi man plutselig får utfartstrang.

Vi har forsøkt å legge til rette for mange og lange turer - vi har godt turutstyr og tar maten med til skogs, vi har ikke møter på formiddagen og personalet er utrolig fleksible mht avvikling av pauser. Til sammen gir dette gode vilkår for utflukter av alle slag.

Vi har kjøpt ei tralle som vi kan dra med på turene våre. I den kan vi dra med oss ting vi finner i naturen og ta det med opp på lekeplassen. Slik har skjell, kongler, kvister, løv, rare steiner, granbar, gamle juletrær, rekved og mye annet funnet veien opp på taket.

Vår vektlegging har ført til at barna er glade i å gå på tur, og er lette å ha med å gjøre når de ferdes ute. Vi føler likevel hele tiden at vi ikke kommer nok ut i naturen, det er mange hensyn å ta, og dagene har ikke ubegrenset lengde i barnehagen heller.

TEGNINGER UTE- OG INNEAREAL

FIG I – Barnehagens inneareal

FIG II – Lekeplassen slik den ble planlagt av arkitekten

FIG III – Lekeplassen slik den ble planlagt av arkitekten

FIG IV – Kart over nærområdene rundt barnehagen og kontorbygget

FIG 1

Barnehagens inneareal

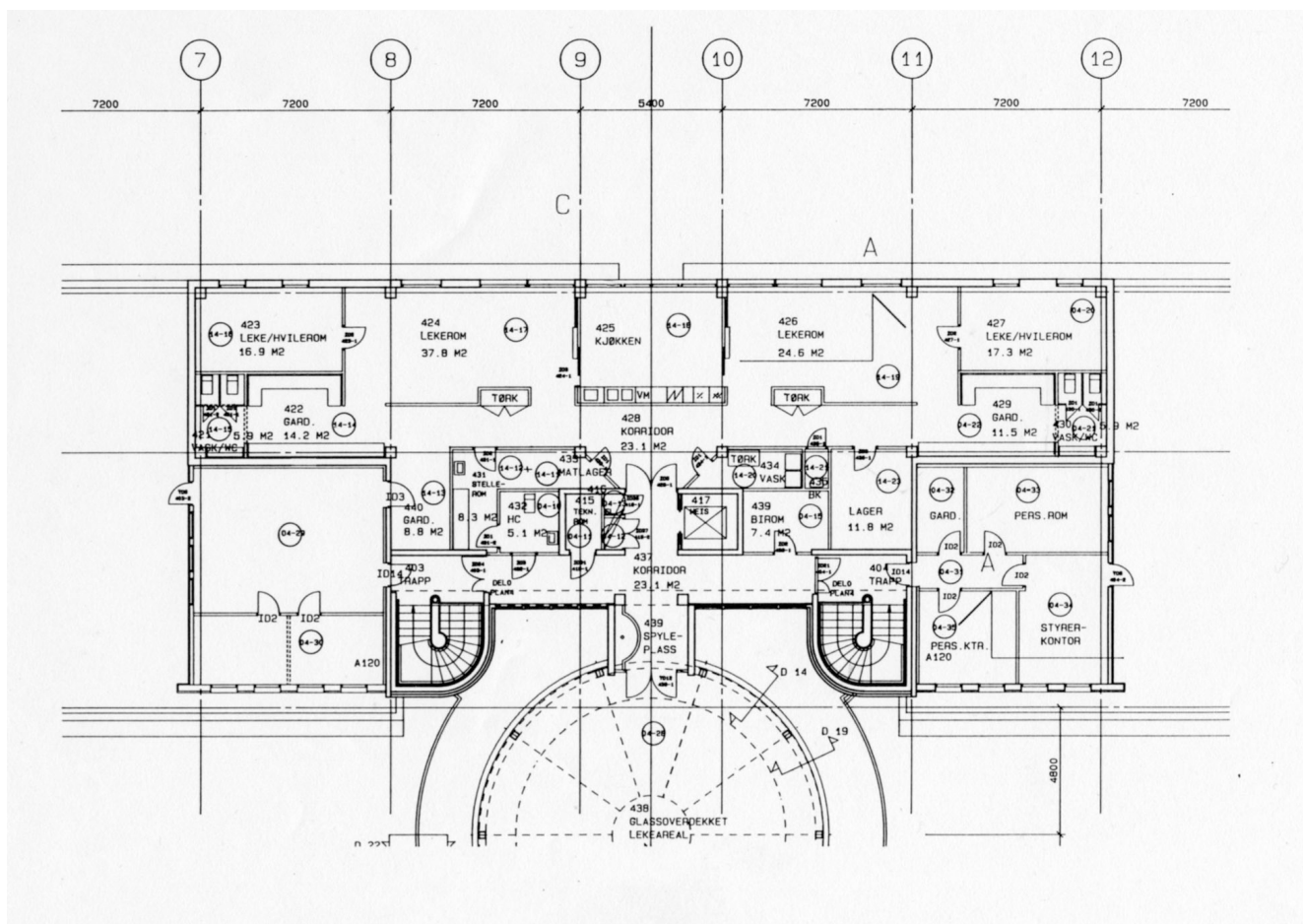

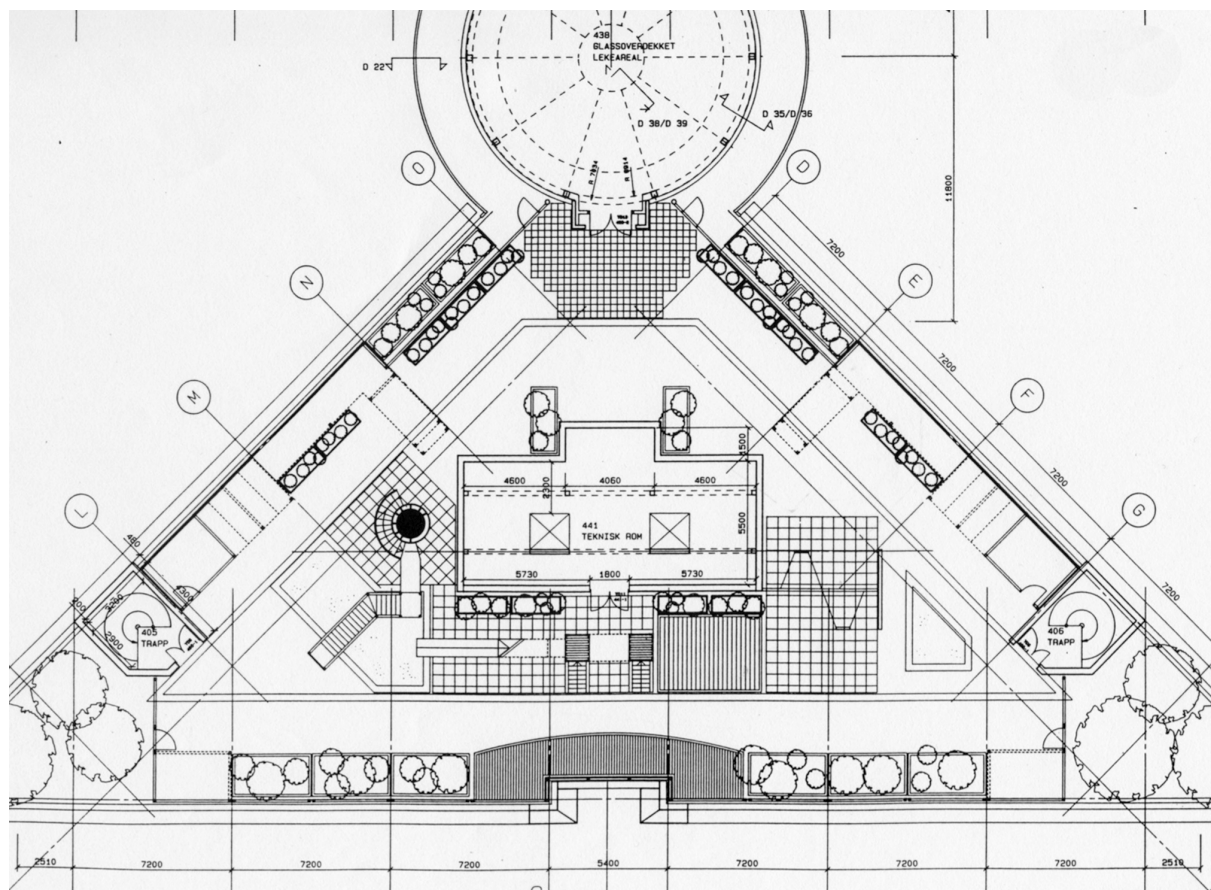
Fig II**Lekeplassen slik den ble planlagt av arkitekten**

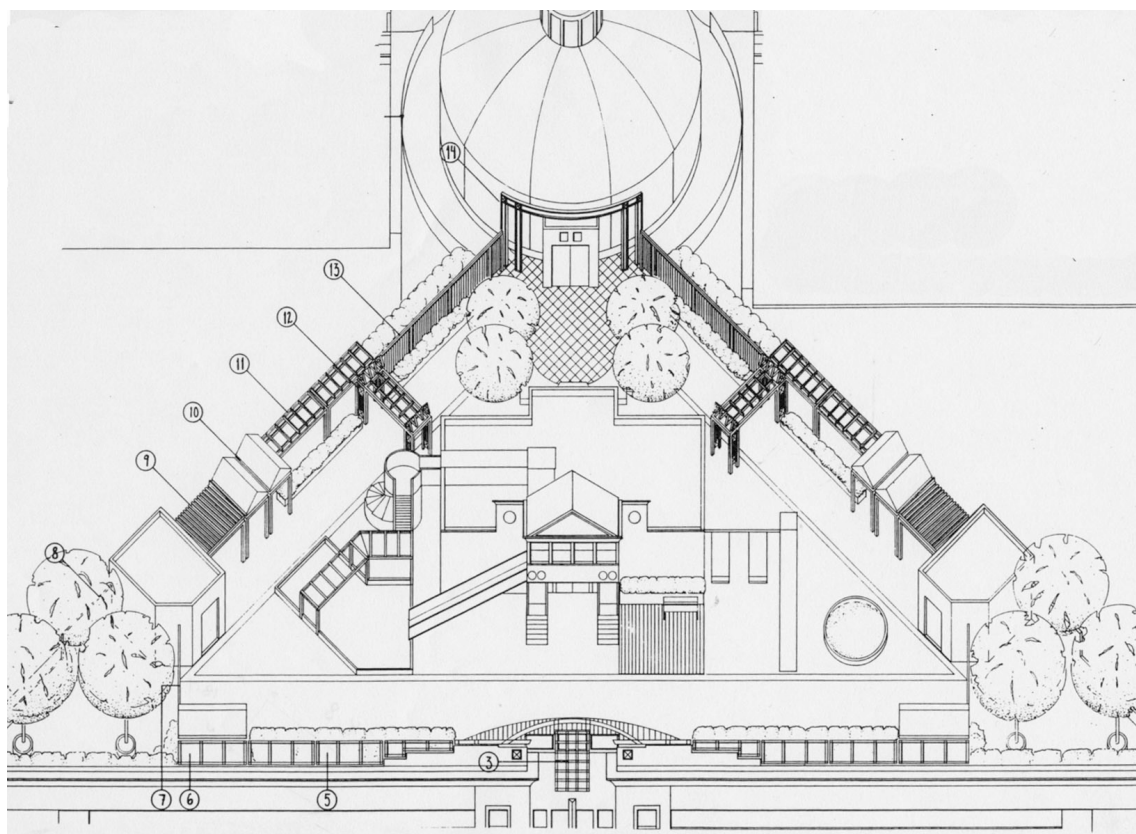
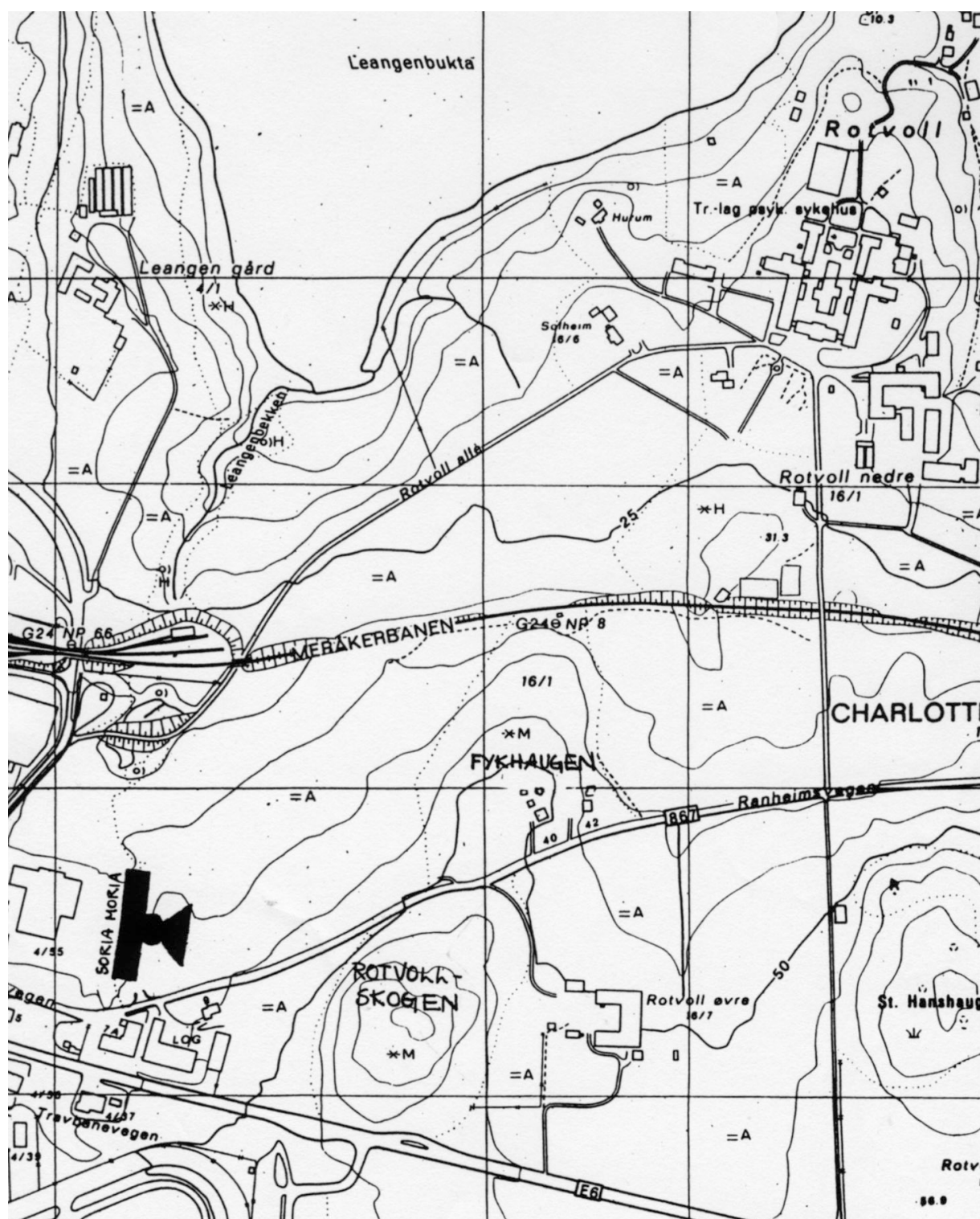
Fig III**Lekeplassen slik den ble planlagt av arkitekten**

FIG IV

Kart over nærområdene rundt barnehagen

ARKITEKTENS KOMMENTAR

Sigbjørn Berstad

Ved utviklingen av "Radmann-Bygget" på Leangen, var et av temaene "Den komplette arbeidsplassen". Byggherren ønsket at anlegget skulle tilfredsstillende alle behov en fremtidig leietaker måtte ha, både av teknisk, økonomisk og miljømessig art. I denne sammenheng var bedriftsbarnehage et program-krav helt fra skisseprosjektet. Tanken var, på tradisjonelt vis å plassere en barnehage i et hjørne av tomten. Tilbud om bedriftsbarnehage var ment å være et pre på kontorutleiemarkedet, sammen med byggets øvrige fasiliteter.

Underveis i planleggingsarbeidet ble det klart at tomten ble meget "hardt" utnyttet. Krav til varegård, parkeringsplasser, trafikkarealer, vegskuldre etc gjorde at det ble vanskelig å få innpasset en barnehage. Tomten er dessuten omkranset av veger på alle sider, og barnehagen ville således komme til å bli liggende midt i ett asfalt-område. Flere ideer ble drøftet, og til slutt vokste ideen om å plassere barnehagen på taket fram.

Ved å legge et gulv i overlys-kuppelen kunne man både få den nødvendige kontakten fra heishus og barnehagens "inne-avdeling", og få et ekstra glassoverdekket lekeareal som et tilskudd til utearealet på taket av trekantblokken.

Selve barnehagen ble opprinnelig planlagt som to avdelinger plassert symmetrisk om fellesrommet, og senere utvidet til tre avdelinger. Planen er organisert med stort sentralt fellesrom, med lekerom på hver side og hvilerom lengst vekk fra aktivitetene. Adkomsten skjer via byggets trapper og heis.

Etter at bygget ble utleid til Statoil, ble problemstillingen rundt sikring og adgangskontroll reist. Ved at barna benytter samme inngang og vertikalkommunikasjon kunne det oppstå problemer i forhold til byggets øvrige drift. Dette ble samlet vurdert som positivt, barn og voksne i samme miljø gir et tilskudd til det "saklige" livet i bygget, og barna blir en viktig integrert del av byggets liv.

Soria Moria skiller seg først og fremst ut ved at uteleken skjer på et kunstig terreng, takflaten var ment å framstå som en hage, med gress og grus, trær og buskar foruten lekeapparater og møbler. Dessverre lot ikke alle intensjoner fra den tidlige planleggningsfasen seg gjennomføre. Vi hadde ønsket oss et mere kupert "gulv", en mere direkte illusjon av ekte terreng enn hva som viste seg teknisk mulig å realisere. Pga. vekten på dette tenkte terrenget, måtte planene forenkles till flatt "gulv" og gress og jord erstattes med kunststoff-dekke til bruk i gatetun og idrettsanlegg.

Et sentralt problem har vært sikringen mot at gjenstander, leker, snøballer etc skulle komme utfor kanten og skade mennesker eller biler nede på bakken. Dessuten å hindre at aktive barn skulle kunne klatre utfor gesimsen og falle fire etasjer ned. Dette sikringskravet måtte løses uten å stjele utsyn til omverdenen og følelsen av frihet. I tillegg var det behov for en viss vindskjerming på taket for å ta av for de verste høststormene. Det viste seg etter kort tid at planleggingen på dette punktet ikke hadde vært tilstrekkelig – aktive barn kan klatre over to meter høye gjerder uten problemer. Vi håper nå med de tilleggs-tiltak som er blitt gjort i samarbeid med barnehagepersonalet at dette er løst.

Glassrommet under kuppelen fremstår enda ikke tilstrekkelig støydempet, noe som reduserer bruksområdene for dette rommet. Løsninger på dette er framlagt, og man burde nå i forbindelse med evalueringen av barnehagen utføre en form for støydemping i dette rommet.

SIKKERHET OG EVAKUERING

Oddgeir Øyen

Barnehagen har hatt og har 1. prioritet m.ht. sikkerhet og evakuering. Før innflytting i Ranheimsveien 10, og før barnehagen ble tatt i bruk, deltok jeg i samarbeid med andre i planleggingen for å gjøre sikkerhetsforholdene optimale både for barn og betjening.

Oppgaven gikk ut på å sikre alle utearealer fysisk slik at det ikke skulle være mulig for barn å ramle utenfor taket. I tillegg skulle rutiner/instrukser for evakuering utarbeides.

Sikring

Den fysiske sikringen ble kritisk gjennomgått for å eliminere eventuelle svakheter. Dette medførte at byggherren ble bedt om å sikre de utvendige gjerdene på taket ytterligere. Muligheten for å klatre / smyge seg forbi det allerede eksisterende gjerde ble eliminert ved at en del ”åpne muligheter” ble gjennsveiset. Det bør nevnes at det utbedringsarbeidet som ble utført, kom som tillegg til de offentlige kravene om sikring av barnehageplasser.

Innvendig fysisk sikring gikk ut på å sikre barn fra å ramle ut av vinduene, samt komme seg ut på øvrige takarealer som ikke er tiltenkt barnehagevirksomhet. Dører ut til trappeganger samt heisdør måtte også sikres.

Vindussikringen ble løst ved at bare et fåtall vinduer kan åpnes. Disse holdes låst, men betjeningen har nøkkel og har ansvaret ved lufting. De få vinduene som derimot kan åpnes kan settes ut på vidt gap. Dette er et usikkerhetsmoment som er foreslått utbedret.

Barnehagens lokaler grenser mot tak på kontorsbyggets begge langsider. Der er det nøddører som holdes låst hele tiden. De er utstyrt med vridere som er tildekt med brannkopp. Denne skal kun brytes i nødsituasjon/evakuering og etter klarsignal fra ansvarlig ved evakuering.

Dører ut til de to trappegangene er utstyrt med magnetlås og tidstyring gjennom Statoil's adgangskontrollsystem. Dørene er i tillegg utstyrt med kortleser og nøkkelbryter til bruk for voksne som har behov for inn/utpassering. Nøkkelbryteren er plassert utenfor barns rekkevidde. Dørene holdes automatisk låst i barnehagens åpningstid.

Byggets heis går helt opp og inn i barnehagens lokaler. For å sikre barn fra å "forsvinne" i heisen og rote seg bort på bygget, ble heisknappen erstattet med kortleser. Kun folk med adgangskort kan bruke heisen derfra. Disse sikringsforanstaltningene ble gjort for å hindre barn i å komme seg ut fra barnehageområdet og forville seg bort på huset.

Konklusjon:

Den fysiske sikringen av barnehagen anses som meget god, og sjansen for ulykker/uhell anses ikke større her enn for barnehage på bakkenivå. Imidlertid bør vinduene i barnehagen som lar seg åpne på vidt gap sikres slik at det blir fysisk umulig å komme seg ut. Jeg har selv 2 barn i barnehagen, og føler meg helt trygg på at sikkerheten er optimal.

Evakuering

Med tanke på eventuelle evakueringer ble det utarbeidet branninstrukser både for barnehage, vaktpersonell og for huset forøvrig. Instruksen for barnehagen tar spesielt for seg hvordan barnehagens personell skal opptre ved brann eller brannalarm. All evakuering styres/kontrolleres av vaktpersonell som er trent til å takle slike situasjoner.

For å ha kontroll over hvor mange barn som til enhver tid er på huset, er det utarbeidet en barnehageprotokoll som ligger i resepsjonen. Alle barnehagens barn skal krysses inn/ut ved passering hver dag. I tillegg til dette har barnehagens personell utarbeidet egen instruks/arbeidsfordeling ved brann eller brannalarm.

Samtlige ansatte ved Trondheim Brannvesen's utrykningsavdeling har hatt grundig gjennomgang av hele bygget, og brannvesenet's folk er kjent med forholdene. De har i samarbeid med vaktpersonell på Statoil avholdt brannøvelser med innlagt evakuering av barnehagen.

Ved andre tenkelige evakueringssituasjoner (f.eks. bombetrusler) følges prosedyrer som ved brann. Vaktpersonalet leder også dette arbeidet.

Konklusjon:

Instrukser og prosedyrer i forbindelse med evakuering synes å være gode. Dette betinger at vaktstyrken blir opprettholdt, noe det ikke er noen grunn til å tro at den ikke blir.

Totalt sett må vi ha lov til å si at barnas sikkerhet er tatt vel vare på, og rutinene synes å virke etter intensjonene. Jeg mener å ha dekning for å si at også barnas foreldre er trygge på dette, noe de kanskje ikke var i starten. Ikke alle var da like godt orientert om hva som var gjort for barnas sikkerhet.

BARNEHAGEN PÅ ARBEIDSPLASSEN ... PÅ TAKET

Hildegunn Vågå

Da ideen med barnehage på arbeidsplassen ble lansert, ble den svært godt mottatt. Da det ble klart at denne ville bli plassert på taket, grep skepsisen om seg. Dette siste moment var nytt og ikke minst skremmende;

- Det er adskillige meter ned – hva med sikring?
- Hva med nødsituasjoner og evakuering?
- Blir det ikke glatt og kjedelig?
- Gress, blomster og trær, jord med mark i?
- Svært værutsatt?

Barnehagen har nå vært i drift i bortimot to år. Det som i starten virket skremmende mht. fysisk plassering, må en kunne si er eliminert. En er absolutt sikker på at ingen barn vil ramle ned fra taket. Sikringshensyn er ivaretatt, samtidig som fengselmur-effekten er unngått.

Det er i stor utstrekning benyttet gjennomslukende plater og inngjærdestyper som gir skulpturelle assosiasjoner og et lyst og åpent inntrykk, samtidig som det skjermer for vær og vind. Faremomentet ligger mer i hva barna kan klare å dytte under eller kaste over gjerdet for de som måtte befinne seg i området under.

Hva nødsituasjoner angår, da særlig brann og evakuering, har dette fra første stund vært fokusert på. Det avholdes stadige øvelse, både planlagt og ikke planlagt. Både personalet og barna kan sin rolle når alarmen går og uten at panikken griper om seg.

Det flate taket har helt sikkert medvirket til at sykling er en av de svært populære aktivitetene. Å forvandle et flatt tak til en oase av berg, dal og frodig natur er umulig. Berg og dal er byttet ut med tårn, labyrinter og klatre-/sklistativer av tre. Etterhvert har dugnader ført til at røtter, steiner og andre jordnære ting har kommet til.

Det er videre plantet busker, trær og blomster i kasser rundt om på området. Fantasien har vært stor når det gjelder å finne arrangementer for å ”myke” opp det flate taket. Ved å benytte tak å lignende fasiliteter, vil det alltid bli en kunstig oppbygging av et område. Hadde barna skulle oppholdt seg der 24 timer i døgnet, hadde nok dette vært svært betenkelig.

For å bøte på dette lumske miljøet, har personalet vært dyktig til å ta barna med på utflukter i nærmiljøet. Dette er rikt på variert natur og opplevelse. Fra taket har en et nydelig utsyn over Trondheimsfjorden, skog- og åkerpartier. Skog og fjære ligger i gangavstand fra barnehagen. Til barnas store glede passerer jernbanetraseen, og til sist og ikke minst har de en stor og noen ganger blå himmel over seg.

Momenter som helt klart skiller seg ut ved takplassering, som kanskje er lett å overse.

- En kommer unna direkte støy/støv fra nærgående trafikk.
- I motsetning til bakkenivå er en her helt forskånet når det gjelder frykten for at den lille kan ha kommet seg over gjærdet, eller ut porten og står i fare for å bli påkjørt.
- Sandkassene blir ikke besøkt av nabolagets katter.
- Barnehagen blir ikke utsatt for hærverk etter stengetid.

På den annen side får ikke omgivelsene benytte dette området som lekeplass etter stengetid. For de minste og mellomste barna synes trivselen stor på taket. Flere av de største barna gir imidlertid inntrykk av å savne bakkekontakten.

At takløsningen i vårt tilfelle er blitt så vellykket som vi synes, er helt klart barnehagepersonalets fortjeneste. De har hele tiden vært positivt innstilt til denne nye løsningen. I sine planer og tema, har de spesielt innlemmet aktiviteter som dekker de mangler som takplasseringen medfører. Videre innvirker nok også naturmangfoldet i gangavstand fra barnehagen i positiv retning på den totale vurdering når det gjelder takplassering.

Bedriftsbarnehage

Innledningsvis nevnte vi den positive reaksjonen med det å ha barnehage på arbeidsplassen. Vi kunne tenke oss å ta frem de bakenforliggende momentene her.

Skuler en først i negativ retning, vil ulempen med bedriftsbarnehage være at barna tilbringer mesteparten av dagen utenfor nærmiljøet. Ved en kommunal ordning eller

dagmammaordning, vil en i de fleste tilfeller tilstrebe en ordning nærmest mulig hjemmet.

Dagens familier lever en oppsplittet tilværelse. Mor og far har forskjellig arbeidssted, barna har barnehage eller skole. Alle skal bringes til sine poster før arbeidstid og hentes igjen etter arbeidstid. Totalt blir det ofte ikke mye tid igjen til familiefellesskap.

Ved en bedriftsbarnehageordning vil barn og foreldre ”jobbe” på samme sted, noe som helt klart gir en trygghets-/nærhetsfølelse:

- Det er lett å stikke inom hvis det skulle være noe.
- En deler mer hverandres hverdag.
- ”På jobb”, blir ikke noe perifert, barna ser med egne øyne hva foreldrene gjør og hvor de er.
- De minste barna kan lettere ammes og ammeperioden vil bli lengre.

Helt klart fører bedriftsbarnehage til bedre kontakt mellom personalet og foreldrene:

- Begge parter er lett tilgjengelige.
- En møtes utover hente/bringesituasjonen og foreldremøter.
- Personalet deltar i fritidsaktiviteter arrangert av bedriften.

Personalet og barna blir på en annen måte innlemmet i bedriften:

- Barnehagedriften kan rettes/samkjøres til bedriftens evt spesielle behov.
- Det som lages, tegnes, synges etc kan vises frem og evt henges opp der foreldrene oppholder seg, - til stor glede for alle parter.
- Høytider og merkedager markeres med opptog o.l.

Rent praktisk og forutsatt at eventuelle søsken under skolepliktig alder er samlet i bedriftsbarnehagen; i en hektisk hverdag sparer dette ekstra kjøring/stopp før og etter arbeidstid. En får mer tid sammen med barna.

Momenter i forhold til arbeidsforhold:

- For barnefamilier vil en foretrekke jobber der barnehageplass følger med jobben.
- En vil tenke seg om svært mange ganger før en skifter jobb.
- En vil klart minske fravær sammenlignet med en dagmammaordning.
- Ammetiden vil bli mindre idet reisetiden bortfaller.
- En vil minske fraværstid ved helsestasjon/tannlegebesøk etc, idet en slipper henting/bringing annet sted.
- Sammenlignet med en dagmamasituasjon, vil en i det store og hele slippe uvissheten om hvordan barna har det, hvor lenge dagmammaforholdet vil vare.

- Med tanke på dagens skatteregler, vil det lette den totale økonomiske situasjonen for småbarnsforeldre kontra en dagmammaordning.

FLERE TAKBARNEHAGER?

Kristin Eimhjellen

Helt fra vi leste utlysningsteksten på stillingsannonsen til Soria Moria barnehage, har personalet vært nødt til å ha et forhold til at barnehagen har lekeplassen på taket.

Når vi dengang sa ja til å jobbe her, var det fordi vi synes at dette var interessant. Åpenhet mot det nye har vært alles innstilling og nå etter to år har vi nok erfaring til å gjøre oss noen refleksjoner.

En rask gjennomgang av lekeplassene vi kjenner fra andre barnehager, viser at kvalitet, størrelse og beliggenhet varierer enormt. Vi kan ikke forvente at hver barnehage skal ha alt, men barnehager med store naturtomter skjermet fra trafikk og industriutslipp har imidlertid en uvurderlig ressurs.

Når vår barnehage ble lagt på taket, fikk den nok den beste plasseringen ut fra forutsettningene i dette prosjektet. Med en annen prioritering ville den fått plass på bakken, men ville da ha ligget intill minst en trafikert vei og ligget i skyggen av det store kontorbygget. Støy, støv, eksos og mangel på sol kunne blitt en del av hverdagen.

Vi setter pris på sola og utsynet fra lekeplassen på taket, og etter hvert så begynner uteleken å fungere bra også. Med det utgangspunktet vi hadde, har det vært og er fortsatt nødvendig med iherdig dugnadsinnsats og bevisst oppfølging i det daglige for at barna skal glede seg over uteleken. Mulighetene på taket kunne med relativt små omkostninger ha vært utnyttet bedre fra starten av, og dette ville gitt oss et bedre utgangspunkt.

Takket være byggets plassering i relativt landlige omgivelser med allsidige utfluktsmuligheter, vurderer vi prøveordningen med barnehage på taket som vellykket. Vi føler at vi er i stand til å gi et fullverdig barnehagetilbud, og kan ikke se at løsningen i vårt tilfelle byr på uakseptable begrensninger for barna.

Selv om lekeplassen på taket og naturen rundt, gir oss en god ramme å drive barnehage i, vil vi likevel anbefale at muligheten for å finne en løsning med bakkekontakt blir nøye vurdert under prosjektering av fremtidige barnehager.

Lekeklassen på taket kan være et godt alternativ, men kan aldri erstatte muligheten i terrenget.

Hvis man likevel skulle velge å bygge flere barnehager på taket må det vises vilje til å satse på lekeklassen. Det må legges arbeid og omtanke i å få lekeklassen til å fungere både i forhold til sikkerhet og i lek og aktivitet.

Det er på lekeklassen barna oppholder seg i det daglige, og det er her de skal finne stimulans for fantasi, utforskningstrang, oppdagelse og fysisk motorisk mestring. Ta med barnehagefolk i planleggingen, bruk fantasi og sats GRØNT.

Forfatterne

Kristin Eimhjellen, leder for SORIA MORIA barnehagen fra 1989 til 1994. Barnehagen flyttet “ned” til nybygg i 1994 og fikk navnet Fjæraskogen barnehage

Sigbjørn Berstad, arkitekt og ansvarlig for prosjekteringen av barnehagen, Voll Arkitekter AS, Trondheim

Oddgeir Øyen, Sikkerhetsansvarlig for StatOil, Trondheim, 1992

Hildegunn Vågå, medlem av Brukerrådet og foreldre til 2 barn i barnehagen 1992

Hanne Wilhjelm, arkitekt 1. amanuensis emerita, Arkitektur- og Designhøgskolen i Oslo. Initiativ-taker til annen utgaven sammen med docent Maria Nordström, Sveriges Landbruksuniversitet, Alnärp.